

Nyelvünk és törvénye¹⁸

Dunaszerdahely és Nyékvárkony hivatalos ügyintézésének nyelve az 1999. évi kisebbségi nyelvtörvény életbelépése óta (Budapest, 2001. május 30.)

Bevezetés

FELHÍVÁS

Kedves szlovákiai magyar Olvasó! Hallott már ön arról, hogy egy hivatalos levelet nem csupán szlovák nyelven írhat? Hogy miután sikeresen eldöntötte, hogy kinek, hova, melyik hivatalos szerv melyik irodájának küldje levelét, akkor Önnek bizonyos esetekben már jogában áll azt magyarul is megírnia? És gondolt arra, hogy a hivatalokból kapott választ igényelheti a saját anyanyelvén is? Kedves szlovákiai magyar Olvasó – kérem éljen a lehetőséggel és törvényadta jogával! Írjon, és a választ kérje az anyanyelvén!

Ugye meglepődnenk, ha a Szlovákiában nagy olvasótáborral rendelkező Új Szó napilap apróhirdetés-rovatában ilyen vagy ehhez hasonló felhívásra lennének figyelmesek. És a dologban éppen ez a *meglepődésünk* lenne meglepő! Miért? Azért, mert ebben az „apróhirdetésben” olyan dolgok vannak megfogalmazva, amelyeket már régen közismert tényként kellene kezelnünk. 1999. szeptember 1-jén hatályba lépett ugyanis a 184. sorszámú, ún. kisebbségi nyelvhasználati törvény, amely a 20%-nál magasabb arányú kisebbségi lakosságot kimutató településeken lehetővé teszi a kisebbségi nyelvek használatát a hivatalos szóbeli és írásbeli érintkezésben egyaránt.

Írásomban két két szlovákiai magyar település, *Dunaszerdahely* (Dunajská Streda) város és *Nyékvárkony* (Vrakúň) község nyelvhasználatát vizsgálom abból a szempontból, hogyan, mennyire és miben változott a hivatalos ügyintézés nyelve az 1999. szeptember elsejétől érvényben lévő nyelvtörvény óta. Ez a téma nem elsőként kerül a nyelvészeti vizsgálódások középpontjába,¹⁹ aktualitása pedig a legutóbbi nyelvtörvény érvénybe lépése óta egyre nő (annak ellenére, hogy a köztudatban egyre inkább elfelejtődnek a nyelvtörvény biztosította jogok). Céloom az, hogy összefoglaljam a két település hivatalos nyelvhasználatának jellemző tulajdonságait, és a kisebbségi nyelvtörvény gyakorlati alkalmazását akadályozó okokat vizsgálva sorra vegyem a megoldásra váró (nyelvészeti) feladatokat.

¹⁸ Ez az előadás a Lanstyák István–Simon Szabolcs által szerkesztett *Tanulmányok a kétnyelvűségről* című (megjelenés alatt) kötetbe írt tanulmányra épül.

¹⁹ A hivatalos ügyintézés Dunaszerdahelyen tapasztalható gyakorlatával korábban Misad Katalin foglalkozott (Misad 1998:43), bár akkor még az 1990. október 25-én jóváhagyott nyelvtörvény határozta meg a hivatalos ügyintézés nyelvét. A hivatalos kétnyelvűség egyre időszerűbb kérdéseivel jelenleg Lanstyák István és Szabó Mihály Gizella nyelvészek foglalkoznak (lásd Szakirodalom).

I. A vizsgálati helyszínekről

Dunaszerdahely (Dunajská Streda), e gazdag történelmi múltta visszatekintő mezőváros járási székhelyként fekszik a Csallóköz szívében.

A város krónikája szerint a város a mai létezési formáját az 1874-es esztendőben érte el, mégpedig az addig önálló helységek, Újfalu, Nemesszeg és Előtejed és Szerdahely helységek egyesítésével. 1920-tól a város szlovák megnevezése *Dunajská Streda*.

A város történelme a XX. században a Csehszlovákiához csatolt felvidéki városok történelmével rokon: átvészelt két világháborút, amely során elveszítette a gazdasági életét meghatározó zsidó lakosságát; átélte a reszlovakizációt és a kitelepítést, majd a negyven évig tartó kommunista rendszert. Ez idő alatt Dunaszerdahely járási székhelyé és mezőgazdasági-ipari központtá nőtte ki magát. A rendszerváltás után a város fejlődése tovább folytatódott.

Dunaszerdahely lakossága 1991-ben								
Összesen	Ebből							
	Magyar	%	Szlovák	%	Roma	%	Egyéb	%
23 236	19 347	83,26	3 354	14,43	257	1,11	278	1,20

Nyékvárkony (Vrakúň) közepes nagyságú község Dunaszerdahelytől 6 kilométer távolságra, lakosainak száma a legutóbbi népszámlálás adatai szerint 2470 volt (Gyurgyík 1994: 150). Az első írásos feljegyzés Várkonyról 1015-ből származik. 1940-ben Várkony (Vrakúň) név alatt egyesítették a két községet, a település mai nevét (Nyékvárkony) a rendszerváltás óta viseli.

Nyékvárkony lakossága 1991-ben								
Összesen	Ebből							
	Magyar	%	Szlovák	%	Roma	%	Egyéb	%
2470	2305	93,32	138	5,59	23	0,93	4	0,16

II. Törvény születik – néhány szó a kisebbségi nyelvtörvényről

A hivatalos nyelvhasználat és annak nyelve (Cseh)Szlovákiában igen gazdag és változatos múltta tekint vissza. Méltán beszélhetünk rövid életkorról, hiszen az első nyelvtörvény alig több mint nyolcvan éve, 1918. december 10-én született meg az „első republikának” nevezett Csehszlovák Köztársaságban.

A kisebbségi nyelvhasználatot szabályozó nyelvtörvény genezise hosszú és változatos történet, gyökerei egészen az 1990-ben elfogadott nyelvtörvényig nyúlnak vissza. Az 1996. január 1-jén érvénybe lépő államnyelvről szóló törvényt a szlovák parlament gyorsított eljárással fogadta el, miközben a külügyminisztérium tudatta az Európa Parlamenttel, hogy az államtörvény jóváhagyása után az alkotmánynak megfelelően törvényt fogadnak el a kisebbségek nyelvhasználatáról.

A törvény „utóélete” – amely egyúttal a kisebbségi nyelvhasználati törvény majd négyéves vajúdája is – élénk politikai vitát indított, amely egészen 1999-ig állt kisebbségi nagyobb megszakításokkal a politikai pengéváltások (h)arcterében. A Mečiar-kabinet az államnyelvtörvénynek a kisebbségi nyelvhasználatra vonatkozó jogszabályaira hivatkozva mindent megtett annak érdekében, hogy abortálja a kisebbségi nyelvtörvényt: amíg a Hudec-féle munkacsoport nem látta értelmét a kisebbségi nyelvhasználatát szabályozó törvény megszületésének, addig Mečiar nyíltan kétségbevonta, hogy a kormány valaha is ígéretet tett volna ilyen törvény létrehozására. Így tehát jogi vákuum keletkezett, mivel nem volt rendelet, amely pontosan és egyértelműen meghatározta volna a kisebbségi nyelvhasználatra vonatkozó jogokat.

Csupán a kormányváltás után, a Dzurinda-kormány ígéretével (1998 novemberében) éled fel a remény, hogy a Max van der Stoel által többször is említett joghézag megszűnjön. A kisebbségi nyelvhasználatát szabályozó törvény napirendre került. Két törvénytervezet is készült: egyet a kormánykoalíció, egyet pedig a Magyar Koalíció Pártjának képviselői dolgoztak ki. A Csáky Pál nevével fémjelzett tervezethez a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény és a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája szolgált alapul, valamint figyelembe vette a mindennapi nyelvhasználati gyakorlatot (Lanstyák 2000:104). A parlamenti képviselők többsége az MKP javaslatát első olvasatban elvetette, és csak a kormánytervezetet utalták második olvasatba. Az MKP képviselőinek módosító javaslatait figyelmen kívül hagyva ez a kormánytervezet vált az 1999. július 10-én elfogadott kisebbségi nyelvhasználati törvény alapjává. 1999. július 10-én elfogadták a kisebbségi nyelvhasználati törvényt, amely hivatalosan 1999. szeptember elsején lépett érvénybe.

A kisebbségi nyelvtörvény lehetővé teszi

- a kisebbségekhez tartozó személyek számára saját nyelvük használatát a hivatalos érintkezésben, ha az általuk lakott településen az adott kisebbség részaránya eléri a 20%-ot. Ez érvényes a szóbeli és írásbeli ügyintézésre egyaránt (2. §, 3. bek.), de a hivatal közokiratot csupán államnyelven adhat ki. Járási szinten, tehát a járási hatókörű szervek és hivatalok esetében akkor használható a kisebbségi nyelv, ha szóban forgó hivatal olyan településen működik, ahol a kisebbségi lakosság részaránya eléri a 20%-ot (2. §, 1. bek.; NB! Léva, Losonc, Nagyrőce);
- bizonyos külső feliratok kétnyelvűségét: közigazgatási szervek épületének megnevezéseit (2. §, 5. bek.), ill. a fontos információkat a nyilvánosság számára hozzáférhető helyeken fel lehet tüntetni a kisebbségi nyelven is (4. §, 2. bek.); az utcaneveket és más helyi földrajzi elnevezéseket szintén fel lehet tüntetni a kisebbségi nyelven is.

A kisebbségi nyelvtörvény néhány hiányossága

- a kisebbségi nyelvek használatának kérdését csupán a közigazgatási szervekre vonatkoztatva rendezte, míg az egyéb közhivatalokban (pl. posta, társadalombiztosító), a pénzintézetekben, a gazdaságban, kereskedelemben stb. a kisebbségi nyelvhasználói jogokat nem határozza meg;
- A nyelvi jogok érvényesíthetőségét komolyan akadályozza az a tény, hogy a törvény a közigazgatási szervek alkalmazottait nem kötelezi a kisebbségi nyelv ismeretére), és kimondja, hogy azok „nem kötelesek tudni a kisebbségi nyelvet” (7. §, 1. bek.);
- a feliratokra vonatkozó „kétnyelvűsítés” az önkormányzat jószándékától függ, tehát az előírás elmulasztása a képviselőtestületen nem kérhető számon.

III. Hivatalos nyelvhasználat Dunaszerdahelyen és Nyékvárkonyban

A törvény érvénybelépésével egyidőben Lanstyák Istvánnal közösen kétfázisúra tervezett kutatást indítottunk, amelyet a Mercurius Társadalomtudományi Kutatócsoport támogatott. A kutatás célja, hogy megfigyelje, és a szociolingvisztikai kutatásokra jellemző pontossággal dokumentálja a nyelvtörvénynek a mindennapi és a hivatalos élet meghatározott nyelvhasználati színtereire gyakorolt hatását. A kutatás második, 2006–2007-re tervezett lezáró szakasza összegezné a nyelvtörvényben megfogalmazott lehetőségek megvalósulását a vizsgált szlovákiai magyar települések nyelvhasználatában.

Vizsgálati helyszínek	Nyékvárkony:	községi hivatal
	Dunaszerdahely:	városi és járási hivatal, adóhivatal, vízművek

*Nyékvárkony: községi hivatal*²⁰

SZÓBELI ÜGYINTÉZÉS

A személyes szóbeli ügyintézés a hivatalban az ott dolgozó alkalmazottak becslése szerint az esetek 90 százalékában magyar nyelven folyik, a maradék 10 százalék pedig államnyelven. A falu szlovák nemzetiségű lakossága a Nagyszombati Statisztikai Hivatal jelentése szerint az 1998. évben 115 fő volt (Štatistická Informácia 2000: 68), s ez a hivatalban dolgozó személyek szerint heti 1-2 alkalommal történő hivatalos kommunikációt eredményez. Ha nem falubeli személy fordul kérelemmel a hivatalhoz, akkor az ügyféllel az általa megválasztott nyelven folyik a hivatalos társalgás. Ebbe a kategóriába főleg a faluban nem túl rendszeresen megforduló alkalmi árusok tartoznak.

Gyakori eset, hogy a falubeliek nem személyesen keresik fel a hivatalt, hanem telefonon jelentik be kérésüket, panaszukat. Az alkalmazottak a „*Községi hivatal, Prosím-tessék?*” formulát alkalmazva jelentkeznek be, s a kommunikáció nyelvét újra az ügyfél nyelvválasztása határozza meg.

ÍRÁSBELI ÜGYINTÉZÉS

Az írásos ügyintézés kérdését vizsgálva különbséget kell tenni:

- a) a lakosság felől érkező, a községi hivatalnak címzett,
- b) a községi hivatal által írt, a lakosság felé irányuló
- c) és a községi hivatalnak a járási hivattal folytatott írásos ügyintézése között.

A nyékvárkonyi községi hivatal írásos ügyintézésére jellemző, hogy a lakosság részéről érkező kérelmekre a kérelem nyelvének megfelelően válaszolnak: tehát ha a kérvény magyar nyelven íródott, akkor magyarul, amennyiben viszont szlovák a kérelem nyelve, akkor szlovákul.

²⁰ A nyékvárkonyi községi hivatalban kérdéseimet a hivatalban adminisztratív munkaerőként dolgozó alkalmazottaknak tettem fel. Gyűjtéseimet 2000. április 7-e és 2001. január 8-a között végeztem.

Dunaszerdahely: városi hivatal

A Városi Hivatal felépítését tekintve három osztályból áll, ezek:

1. nyilvántartási osztály
2. építés- és közlekedésügyi osztály
3. gazdasági és pénzügyi osztály.

SZÓBELI ÜGYINTÉZÉS

A szóbeli ügyintézés a dunaszerdahelyi városi hivatal valamennyi osztályán, és ezek különböző részlegein az ügyfél nyelvhasználatához, ill. nyelvválasztásához igazodik: a szokásos *prosím-tessék* kérdésre magyarul válaszoló polgár magyar nyelven, a szlovákul reagáló államnyelven kap választ kérdéseire. Az épületben a múlt év tavaszától kétnyelvű tájékoztató táblák nyújtanak segítséget az ügyfeleknek.

ÍRÁSBELI ÜGYINTÉZÉS

Nyilvántartási osztály:

A Városi Hivatal kimutatása szerint a belügyre a 2000. évben 1221 beadvány érkezett, ezek között összesen 30 magyar nyelvű kérvény volt. A kultúrával és az iskolaügyi kérdésekkel foglalkozó részleg esetében ez 20 magyar és 16 szlovák nyelven írt kérvényt jelentett, míg a szociális kérdéseket vizsgáló részleghez 10 magyar nyelvű beadvány érkezett. A fennmaradó kérvényeket szlovák nyelven írták. A városi hivatal minden, tehát a magyar nyelven írt kérvényre is szlovák nyelven válaszolt.

A belső ügyintézés szövegezi és postázza a városi tanács tagjainak címzett meghívókat is: ezek kétnyelvű meghívók, szlovák-magyar nyelvi sorrenddel.

Építés- és közlekedésügyi osztály:

Az írásban érkező kérvények a kisebbségi nyelvhasználati törvény érvénybe léptéig államnyelven érkeztek, s ez a gyakorlat 1999 szeptemberétől alig-alig változott. Az osztály dolgozói ugyan tudnak a nyelvtörvényről, de saját bevallásuk szerint egyes dokumentumok esetében (pl. bizonyos kérvények) bizonytalanok, hogy azok kiadhatók-e két nyelven. „Tudatos”, a nyelvtörvény adta jogaival élő kérelmezésre az 1999. évben csupán egyetlen példa akadt, az építésügyi osztály a beadványra magyar nyelven válaszolt. A 2000. évben az építésügyi osztályra beérkezett 1045 beadványból a hivatalban dolgozóktól kapott tájékoztatás szerint csupán 3 volt magyar nyelvű. Ezeket többnyire idősebb lakosok írták, és szerkezetükben nem követték a szokásos kérvényírás gyakorlatát, alaki szempontból inkább magánlevélre hasonlítottak. Az osztály a beérkezett kérvényekre minden esetben a beadvány nyelvének megfelelően válaszolt: szlovák kérvényre szlovákul, a magyarul érkezett beadványokra pedig magyarul. A járási hivatalban az építésügyi osztálya az egyetlen, amely ezt a kétnyelvű gyakorlatot érvényesíti.

Az esetek egy részénél az ügyfélén áll vagy bukik a kétnyelvű válaszadás lehetősége: az osztályon dolgozók a város által kiállított határozatokra az államnyelv mellett a kisebbség nyelvén is választ adhatnak, ennek feltétele csupán annyi, hogy az ügyfél kérje a végzést magyar nyelven is. Erre a nyelvtörvény érvénybelépése óta csupán 1-2 példa volt. A hivatalban dolgozó adatközlőm ezt a tényt így magyarázta:

„végeredményben ez olyan dolog, hogy elfogadták a nyelvtörvényt, 1-2 cikk meg is jelent az újságban, de aztán jobban propagálva nem volt. Az átlag lakos azt nem tudja, hogy mi az, amire joga van. Ahhoz kellene az, hogy valamilyen kampány legyen.

Z.Z.”

Gazdasági és pénzügyi osztály:

A gazdasági és pénzügyi osztály szóbeli ügyintézésének nyelvhasználatára ugyanaz érvényes, mint a már említett osztályok esetében, tehát a társalgás nyelvét az ügyfél nyelvének választása határozza meg. Az osztályra érkező írásos ügyintézésre vonatkozóan az itt dolgozó hivatalnokok – diszkrécióra hivatkozva – csak nagyon csekély segítséget nyújtottak. A 2000. év statisztikái szerint a gazdasági osztály 1628 kérvényt kapott. Feltételezem, hogy az esetek nagy hányadában a beérkező kérvények nyelve szlovák. Nem sikerült kiderítenem, hogy ezek között volt-e magyar nyelvű; az viszont tény, hogy az osztályon dolgozók a választ minden esetben szlovák nyelven írják.

Dunaszerdahely: Járási hivatal

A járási hivatal előcsarnokában az ügyfél könnyedén kiigazodhat a hivatal elrendezését illetően: az előtér falán függő információs tábla többségi és kisebbségi nyelven egyaránt tájékoztatást nyújt. Ugyanez tapasztalható az épület három szintjén is – a hivatalban minden osztály és részleg ajtaja mellett ott függ a falon az osztályt, részleget megnevező névtábla a kisebbségi nyelvhasználatot szabályozó törvény előírásainak megfelelően – két nyelven.

A szóbeli ügyintézés a Járási Hivatal valamennyi irodájában az ügyfél által választott nyelven folyik. Ugyanez vonatkozik a telefonon történő ügyintézésre is, az alkalmazottak a kagylóba „*prosím, okresný úrad – járási hivatal, tessék*” mondattal jelentkeznek be.

Az írásos ügyintézés sokkal szövevényesebb és bonyolultabb képet mutat. Bár az 1999. évi nyelvtörvény 2. paragrafusának 3) és 4) bekezdése szavatolja a kisebbségi nyelvek írásos használatának lehetőségét, a nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásáról 1999 decemberében készült belügyminisztériumi jelentés szerint a járási hivatalok addig egyetlen magyar nyelvű beadványt sem kaptak (Szabómihály 2000:4).

Az ügyfél által a járási hivatalhoz benyújtható hivatalos beadványok gyakorlatilag két-félék lehetnek:

- vagy valamilyen eljárást kezdeményező kérvény,
- vagy pedig a hivatal által hozott határozat elleni fellebbezés.

A kérvényeket az esetek több mint 90%-ban nem az ügyfél fogalmazza meg, hanem kitölti a hivatalos szerv által kiadott szlovák nyelvű űrlapot (Szabómihály 2000: 4). Ez a gyakorlat a Dunaszerdahelyi Járási Hivatal minden osztályára jellemző, és 2000 év végéig, amíg nem születtek meg a megfelelő magyar nyelvű formanyomtatványok, addig a szlovák űrlapok voltak használatosak. A kisebbségi nyelvtörvény 2. §. 3) bekezdése értelmében ugyan a hivatal a kisebbségi nyelvű beadványra államnyelven és kisebbségi nyelven válaszol, de ha a kérvény szlovák nyelvű formanyomtatvány, akkor a válasz automatikusan szlovák nyelvű.

A fellebbezések alkotják a kisebbségi nyelven beterjeszthető beadványok másik csoportját. A járási hivatal alkalmazottaitól kapott tájékoztatás szerint ezek száma a kiadott határozatokhoz képest kevésnek mondható, és mivel a fellebbezéseket a kerületi hivatalnak kell címezni, így ezek nyelve szlovák kell hogy legyen.

Egyéb hivatalok

ADÓHIVATAL

A kisebbségi nyelvhasználati törvény hiányosságai közé tartozik, hogy a kisebbségi nyelvet használatának kérdését csupán a államigazgatási szervekre vonatkoztatva rendezi,

míg az egyéb közhivatalokban nem határozza meg a kisebbségi nyelvhasználói jogait (Lanstyák 2000: 105). Gyuricsek-Kvarda szerint az adóhivatalok is ebbe a kategóriába tartoznak (Gyuricsek-Kvarda 1999: 9), de mivel működésüket külön törvények szabályozzák, így rájuk a kisebbségi nyelvhasználati törvény nem vonatkozik (Szabó Mihály 2000: 5).

A Dunaszerdahelyi Adóhivatalban a szóbeli ügyintézés az iktatóban dolgozó alkalmazott beszámolója alapján az ügyfél által választott nyelven folyik: az ügyfél először a portán ill. az iktatóban kap információt arról, hogy ügyével melyik hivatalhoz forduljon, ill. hogy az adott hivatal az épület mely részében található. Húsz percig figyeltem az iktatót, ezalatt 16 ügyfél kért szóbeli tájékoztatást, 15 magyarul és 1 szlovák nyelven. Az alkalmazott minden esetben az ügyfél által választott nyelven válaszolt, de a telefonba „*Daňový úrad, prosím*” formulával jelentkezett be, és a beszélgetés az általam hallott négy esetben szlovák nyelven folyt.

A lakosság írásbeli ügyintézése ezzel szemben szlovák nyelvű formanyomtatványokon történik. Kérdésemre, hogy vajon hogy az ügyfél kérheti-e az adóhivatal határozatainak kisebbségi nyelvű változatát, az iktatóban dolgozó hivatalnok határozott nemmel felelt, és hozzáfűzte, hogy „*írásban minden minden szlovák*”. A Dunaszerdahelyi Adóhivatal épületében egyetlen kétnyelvű felirat található, amely a bejárati ajtón függ (*Zavorte dvere – Az ajtót kérem becsukni*). Ettől eltekintve a faliújságok, tájékoztató táblák és a hivatalok megnevezése szlovák nyelvű (pl. *Oddelenie vymeriavacie; Vydávanie výpisov z DP*).

VÍZMŰVEK (Západoslovenské Vodárne a Kanalizácie o.z. Bralislava)

A kisebbségi nyelvtörvény az államigazgatási szférába tartozó hivatalok mellett a mindennapi élet hivatalainak nyelvhasználatát sem rendezi kellően. A hivatalos nyelvhasználat intézményenként változhat, példaként munkámban a dunaszerdahelyi vízművek hivatalos ügyintézését említem.

A vízművek épülete Dunaszerdahelyen a Karcsai úton található, amelyet az ügyfelek kéréseikkel a hét bármely munkanapján felkereshetnek.

A szennyvíz kivizsgálásához az ügyfélnek megrendelőlapot (*Objednávka*) kell kitöltenie, amely egy, a vízművek által kiállított fejléces igénylőlap. A megrendelést szlovák nyelven kell kiállítani, és a laboratóriumban dolgozóktól kapott tájékoztatás szerint a szlovákul gyengébben beszélő ügyfelek esetében gyakran ők szövegezik meg a szlovák nyelvű megrendelést. A szennyvízminta vizsgálatáról a laboratórium szlovák nyelvű protokollt vezet.

Tapasztalatok:

Az eddigi kutatások során összegyűlt adatok alapján a következő jellegzetességek fogalmazhatók meg:

- szóbeli ügyintézés a vizsgált hivatalok esetében többnyire az ügyfél által választott nyelven folyik; a szóbeli ügyintézés a hivatalnokok becslése szerint 95–97%-ban magyar nyelvű
- az írásbeli ügyintézésre ezzel szemben a szlovák nyelv dominanciája a jellemző:

NYÉKVÁRKONY:

**A nyékvárkonyi községi hivatalba
érkezett kérvények**

Év		Magyar nyelvű		Szlovák	
1999	08. 31-ig	8 (13%)	33%	27 (45%)	67%
	09. 01-től	12 (20%)		13 (22%)	
2000		18	43%	24	57%

DUNASZERDAHELY:

**A dunaszerdahelyi városi hivatalba
érkezett kérvények**

Év	Magyar nyelvű		Szlovák nyelvű	
2000	33	0,8%	3861	99,2%

**A dunaszerdahelyi járási hivatalba
érkezett kérvények**

Év	Összesen	Magyar nyelvű		Szlovák nyelvű	
1999	40 468	3	0,01%	40 465	99,99%
2000	44 015	6	0,01%	44 009	99,98%

IV.

**A kisebbségi nyelvtörvény hatás(talanság)a –
avagy „vajon lehet-e jobbra várni?”**

Feltűnő tény, hogy a falu-város viszonylatban a nyelvtörvény falun, kisebb közösségben jobb megvalósulást eredményez a hivatalos kétnyelvűségnek. Ezzel szemben a nyelvtörvény érvényre jutása városon – legyen az akár az erősen magyardomináns Dunaszerdahely – szinte minimális hatású.

Az eddig tapasztalt hatástalanság (feltételezett) okai:

- a nyelvhasználók nem tudnak a nyelvtörvényben megfogalmazott jogaikról,
- nem tudják, ill. nem biztosak abban, hogy milyen kérvényeket fogalmazhatnak meg anyanyelvükön,
- annak ellenére, hogy elkészültek a hivatalos dokumentumokat kisebbségi nyelven megszövegező minták, formanyomtatványok (Szabómihály Gizella fordította az űrlapokat), a magyar ügyfelek nem élnek törvényadta jogukkal
- magasabb szinten az ügyintézés nyelve úgysis szlovák.

Eseménytáblázat

Idő	1991	2000	2001
Mi történt?	érvénybe lépett a kisebbségi nyelvtörvény – a jogi vákuum megszünt	kétnyelvű külső és belső feliratok a közigazgatási szervek épületein	megszületnek és hivatalokba kerülnek a magyar nyelvű nyomtatványok
Hivatalok	gond – nincsenek magyar nyelvű űrlapok, ill. formanyomtatványok	próbák a magyar nyelvű terminológia elsajátítására	vannak űrlapok – de nincs rá igény
Médiák	első számú téma, cikkek foglalkoznak a nyelvtörvény kérdéssel	ritkán megjelenő cikkek	elszórta megjelenő cikkek
Lakosság	informálódik	informált (?), de nem él jogaival	nem él jogaival
Kormány	az ellenzék: támadja a kormánypart célja, hogy a kisebbségi nyelvtörvény minél kevesebb konkrét intézkedésre kötelezzen; „hagyd rá, és uralkodj”		

Nyelvtervezésünknek a kisebbségi nyelvtörvény érvényesítéséből adódó feladatai

A szlovákiai magyar nyelvtervezésnek számos komoly nyelvészeti feladat megoldását kell megvalósítania:

- szükség van arra, hogy a szlovákiai magyar nyelvhasználó tudatosítsa: joga van kétnyelvű hivatalos ügyintézésre – mind szóban, mind írásban; a médiáknak továbbra is fontos szerepe van az eddig tapasztalt alulinformáltság megszüntetésében,
- további magyar nyelvű hivatalos formanyomtatványok (levelek, kérvények, beadványok) megszővegezése, és azoknak a szlovákiai (magyar) ügyintézésben való népszerűsítése és alkalmazása
- közigazgatási, jogi szaknyelv terminológiájának megalkotása – gyakorlati probléma: egyszerűbb és praktikusabb az eddig használt szlovák nyelvű terminológia
- központi nyelvi iroda létrehozása (feladatai: 1. *nyelvtervezés* – hiányzó szaknyelvek létrehozása; 2. *fordítás* – kétnyelvű hivatalos dokumentumok magyar változatának elkészítése; 3. *nyelvi tanácsadás* – helyi szinten folyó fordítási munkák szakmai segítése).

Szakirodalom

A regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Chartája. HZDS-fordítás.

Gyönyör József 1990: Mi lesz velünk, magyarokkal? Fejezetek a csehszlovákiai magyarság történetéből 1918-tól napjainkig. Madách; Pozsony/Bratislava.

Gyönyör József 1994: Terhes örökség; A magyarság lélekszámának és sorsának alakulása Csehszlovákiában; Madách–Pozsonium; Pozsony.

Gyurgyík László 1994. Magyar mérleg – a szlovákiai magyarság a népszámlálási és a népmozgalmi adatok tükrében. Mercurius Könyvek. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 96, 103, 105, 148–149, 169.

- Gyuricsek Piroska – Kvarda József 1999. Útmutató a kisebbségi nyelvhasználati törvény gyakorlati megvalósításához. Somorja, A Demokratikus és Nyitott Társadalomért Polgári Társulás – Az MKP Országos Önkormányzati Tanácsa.
- JUDr. Peter Prochávka 1998. Az európai kulturális örökség fontos alkotó eleme. Vélemény a Regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Chartájáról.
- Kontra Miklós 1999: Szlovákiában szlovákul – Amerikában angolul. In Közérdekű nyelvészet. Osiris, Budapest.
- Lanstyák István 1991. A szlovák nyelv árnyékában. (A magyar nyelv helyzete Csehszlovákiában 1918–1991): Kontra Miklós szerk. Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségről. Budapest, Magyarságkutató Intézet, 11–72.
- Lanstyák István 1999. Az 1999. évi kisebbségi nyelvtörvény. Fórum Társadalomtudományi Szemle, II. félév.
- Lanstyák István 2000. A magyar nyelv Szlovákiában. Osiris–Kalligram Könyvkiadó–MTA Kisebbségkutató Műhely; Budapest–Pozsony.
- Lanstyák István – Szabómihály Gizella 2000. Nyelvi jogaink érvényesítésének nyelvi feltételei. Fórum Társadalomtudományi Szemle, I. félév.
- Misad Katalin 1998. A magyar nyelv használata a hivatalos érintkezésben. In Lanstyák István – Simon Szabolcs szerk.: Tanulmányok a magyar-szlovák kétnyelvűségről. Mercurius Könyvek, Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 43–68.
- Szabómihály Gizella 1999. A kisebbségi nyelvtörvény érvényesíthetőségéről – különös tekintettel a magyar nyelvre. (Az MKP számára – csak belső használatra!). Kézirat.
- Szabómihály Gizella 2000. „Már megint nem tudunk élni jogainkkal?”. A kisebbségi nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásáról. Kézirat.
- Zbierka zákonov 1990/428.; 1995/270.; 1999/184. számú törvényrendeletek.